कर्मफलं कर्तारम् उपैति

पूर्वं कश्चन पण्डितः आसीत् । सः शास्त्रकुशलः । सः श्रद्धया निरतिशयप्रयत्नेन एकम् उद्यानं निर्मितवान् आसीत् । तत्र बहवः वृक्षाः लताः सस्यानि च आसन् । अतः उद्यानतः प्रभूतं धनं प्राप्यते स्म । धनसञ्चयः यदा अधिकः जातः तदा पण्डिते कृपणताबुद्धिः प्रवृद्धा । किमपि दातुं तस्य मनः सज्जं न भवति स्म ।

एकदा सः कार्यनिमित्तं ग्रामान्तरं गतवान् । तदा काचन गौः तस्य पण्डितस्य उद्यानं प्रविश्य लतासस्यादीनि अखादत् । कार्यं समाप्य गृहम् आगतः पण्डितः उद्याने सस्यखादने मग्नां गावं दृष्ट्वा महता क्रोधेन दण्डेन ताम् अताडयत् । हा कष्टम् !! तस्मात् धेनुः तत्रैव प्राणवियोगं प्राप्नोत् । पण्डितः दिग्भ्रान्तः जातः । सः नितरां दुःखितः अभवत् ।

अचिरात् एव कर्मफलं पापपुरुषरूपं धृत्वा तं पण्डितं ग्रहीतुम् आगतम् । तत् दृष्ट्वा भीतः पण्डितः कञ्चन उपायं कृतवान् । सः पापपुरुषम् उक्तवान् - ''वेदान्तरीत्या हस्तस्य अधिदेवता इन्द्रः । अतः दण्डग्रहणं गोताडनं च तेन इन्द्रेण कृतं, न तु मया । तस्मात् तत्कर्मफलम् अपि तस्य एव भवेत्, न तु मम'' इति ।

एतत् श्रुत्वा सः पापपुरुषः इन्द्रं ग्रहीतुं गतवान् । सर्वं ज्ञात्वा इन्द्रः क्षणकालं मौनेन अतिष्ठत् । ततः सः मायया वृद्धरूपं धृत्वा पण्डितस्य उद्यानम् आगतवान् । रम्यं तत् उद्यानं बहुधा श्लाघितवान् सः ।

तत् श्लाघनं श्रुत्वा नितरां सन्तुष्टः पण्डितः उक्तवान् - ''एतत् उद्यानं मया स्वपरिश्रमेण एव निर्मितम् । प्रतिदिनं स्वहस्तेन एव सस्येभ्यः जलं दत्तं मया । एताभ्याम् एव हस्ताभ्यां सर्वेषां पोषणं कृतम् । अतः एव एतत् उद्यानम् एवं शोभते'' इति ।

तदा इन्द्रः अपृच्छत् - ''एतस्मात् उद्यानात् यत् फलादिकं प्राप्येत तस्य अधिकारी अन्यः किम् अस्ति ?'' इति ।

''कथं भवेत् अन्यः अधिकारी ? परिश्रमः सर्वः मम एव । अतः फलस्य उपभोक्ता अपि अहम् एव'' इति अवदत् पण्डितः ।

तदा इन्द्रः वृद्धरूपं परित्यज्य स्वीयेन रूपेण प्रत्यक्षीभूय उक्तवान् - ''यथा स्वहस्तेन निर्मिते उद्याने जातानि फलपुष्पादीनि सर्वाणि भवतः एव भवेयुः तथैव स्वहस्तेन कृतायाः गोहत्यायाः फलम् अपि भवतः एव भवेत्, न तु मम'' इति ।

पण्डितः निरुत्तरः सन् मौनेन अतिष्ठत् । तावता तत्र उपस्थितः पापपुरुषः तं पण्डितं गृहीतवान् । 'प्रियम् अप्रियं वा कर्मफलं कर्तारमेव अनुगच्छति' इति स्वगतं वदन् पण्डितः विना वचनं पापपुरुषम् अनुसृतवान् ।

◆ आत्मकामः